

Filip Coussée
en Carmen Mathijssen (red.)

Uit de marge van het jeugdbeleid

Werken met maatschappelijk
kwetsbare kinderen en jongeren

acco

Er wordt vandaag een steeds grotere autonomie verwacht van kinderen en jongeren. Dat lijkt een positieve verworvenheid, maar tegelijk zijn de maatschappelijke hulpbronnen die kinderen en jongeren ondersteunen bij het verwerven van en omgaan met die autonomie niet voor iedereen in gelijke mate toegankelijk.

De ongelijkheid tussen kinderen en jongeren wordt bovendien alleen maar groter – onder meer door de armoedeproblematiek die de laatste jaren zeker niet afgenomen is – en laat zich sterk gelden in het onderwijs en in de hulpverlening. We staan dan ook stil bij deze twee sectoren.

De meeste aandacht gaat in dit boek echter uit naar het jeugdwerk. De vrije tijd van kinderen en jongeren is een belangrijk opvoedingsmilieu, waarin ze ervaringen opdoen die elders niet verworven worden. Tegelijk bereikt ook het jeugdwerk niet alle kinderen en jongeren in gelijke mate. Er is dan ook veel aandacht voor die vormen van jeugdwerk die zich uitdrukkelijk op de meest maatschappelijk kwetsbaren richten en er wordt gekozen voor een brede invulling van het vrijetijdsaanbod. Hierbij komen onder meer het belang van de leefomgeving en de centrale rol van sport aan bod.

De rode draad doorheen dit boek is de vraag hoe we als samenleving vandaag omgaan met maatschappelijk kwetsbare kinderen en jongeren. De manier waarop we ons beleid in diverse sectoren vormgeven wordt kritisch ontleed. Het boek richt zich naar jeugdwerkers en coördinatoren, maar evenzeer naar beleidsmedewerkers en -verantwoordelijken, naar verantwoordelijken en medewerkers van netwerkpartners, en naar docenten en studenten van universiteiten en hogescholen.

Dit boek is een initiatief van Uit De Marge. Uit De Marge is het steunpunt voor jeugdwerk met maatschappelijk kwetsbare kinderen en jongeren. Het steunpunt staat voor belangenbehartiging van deze doelgroepen, visie- en expertiseontwikkeling, kadervorming en procesbegeleiding.

Ook mainstream organisaties, overheidsdiensten of lokale besturen doen bij beleidsontwikkeling ten behoeve van jongeren uit kwetsbare groepen een beroep op advies van Uit De Marge.

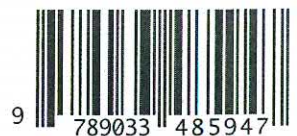
UITDE

www.uitdemarge.be
Henegouwenkaai 29
1080 Brussel
T 02 411 70 02
F 02 414 83 01
info@uitdemarge.be

in partnerschap met

Met steun van de
Vlaamse overheid

Eerste druk: 2011

Gepubliceerd door

Uitgeverij Acco, Blijde Inkomststraat 22, 3000 Leuven (België)
E-mail: uitgeverij@acco.be – Website: www.uitgeverijacco.be

Voor Nederland:

Acco Nederland, Westvlietweg 67 F, 2495 AA Den Haag
E-mail: uitgeverij@acco.nl – Website: www.uitgeverijacco.nl

Omslagontwerp: www.frisco-ontwerpbureau.be

© 2011 by Acco (Academische Coöperatieve Vennootschap cvba), Leuven (België)

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

No part of this book may be reproduced in any form, by mimeograph, film or any other means without permission in writing from the publisher.

D/2011/0543/293

NUR 752

ISBN 978-90-334-8594-7

Inhoud

Het recht om te vallen en de plicht om op te staan	13
Een introductie in de marge van het jeugdbeleid	15
<i>Filip Coussée, Carmen Mathijssen en Robert Crivit</i>	
Van het centrum naar de periferie ...	15
... en terug naar het centrum?	16
De sociaalpedagogische verantwoordelijkheid van de samenleving	17
Gluren bij de burens	18
De uitdaging waar we voor staan	20
Referenties	24
Jongeren, maatschappelijke kwetsbaarheid en emancipatorisch jeugdwerk	25
<i>Nicole Vettenburg</i>	
Jeugdwerk met maatschappelijk kwetsbare jongeren	25
Maatschappelijke kwetsbaarheid: what's in a name?	26
<i>Omschrijving</i>	26
<i>Belangrijkste kenmerken</i>	27
<i>Belang van sociale binding</i>	28
Maatschappelijke kwetsbaarheid over generaties heen	29
Te situeren binnen de bredere maatschappelijke context	31
<i>Aanbod onder voorwaarden</i>	31
<i>Aanbod en controle: een onevenwichtige balans</i>	32
Maatschappelijke ontwikkelingen versterken het beheersingsperspectief	34
Enkele gevolgtrekkingen voor de WMKJ's	34
Referenties	37

Empowerment: een positief, krachtgericht, verbindend denk- en handelingskader	39
<i>Katrien Steenssens en Tine Van Regenmortel</i>	
Een positieve, krachtgerichte benadering	39
<i>Veerkracht</i>	40
<i>Ervaringskennis</i>	41
Een relationeel perspectief	42
De tweevoudige kern van empowerment	43
Jeugdwerk als 'enabling niche'	46
Tot slot: handelingsprincipes van empowerment	47
Referenties	48
 The bad, the worse and the funny. Toegankelijkheid bekeken vanuit de drie historische functies van het jeugdwerk	51
<i>Filip Coussée en Tony Jeffs</i>	
Wat is kwalitatief jeugdwerk?	51
Hoe ontsnappen aan de toegankelijkheidsval?	52
Jeugdwerk in functie van 'management van sociale uitsluiting'?	53
De drie historische functies van jeugdwerk	55
<i>Goede werken voor de jeugd! Preventie van sociale problemen via individuele opvoeding</i>	55
<i>Jeugdwerk tussen de sociale kwestie en de jeugdkwestie</i>	56
<i>De spanning tussen individuele opvoeding en sociale actie 'opgelost' in de vrijetijdsfunctie</i>	57
<i>Een spannende driehoeksverhouding</i>	57
<i>Van sociale beweging naar jeugdwerk?</i>	59
<i>Herverbinden met de samenleving, maar welke samenleving?</i>	60
Overheeen toegankelijkheid: gras groeit niet door eraan te trekken	60
Referenties	62
 Een kritische kijk op kinderarmoede	63
<i>Francine Mestrum</i>	
Wat is armoede?	63
De multidimensionele armoede-indicator	65
Kinderarmoede	66

De ideologie van armoede	68
Besluit	70
Referenties	71
Het centrum bruist, maar het rommelt in de marge	73
<i>Btisam Akarkach en Maarten Loopmans</i>	
De stad in de schijnwerpers ...	73
...en op de beleidsagenda	74
Gentrificatie als symbool van vooruitgang	74
Veiligheid en rust	76
Maar wat is dat gerommel in de marge?	77
Besluit: 't Stad is niet langer van iedereen	80
De sleur van de stad	81
Referenties	83
Over scharreljongeren en legbatterijen. Jongeren in de hedendaagse stad	85
<i>Pascal Debruyne</i>	
Een klassenstrategische jeugdpraktijk?	85
De ondernemende stad voor het ondernemende kind	87
Ongelijke ruimtelijke ontwikkeling en de selectieve bril	89
Conflicterende beeldvorming en beleidspraktijken	90
Besluitend	92
Referenties	93
Over maatschappelijk kwetsbare jeugd en de onbruikbare jeugdhulpverlening	95
<i>Latifa Amezghal en Jan Naert</i>	
Gebrek aan bruikbaar onderzoek	95
Praktijkobservaties en -analyses	96
Rechtstreeks toegankelijk?	97
Signalen vanuit het jeugdwerk	99
Naar een bruikbare jeugdhulpverlening	101

Wat kan het jeugdwerk met maatschappelijk kwetsbare jeugd betekenen?	102
<i>De jeugdwerker zet een aanbod op naar kinderen, jongeren en hun context</i>	102
<i>De jeugdwerker is een compagnon de route</i>	103
<i>De jeugdwerker heeft een signaalfunctie</i>	104
Een andere (zorg)visie	104
En budgettaire ruimte!	106
Referenties	107
 Waarden van en waarden in het uitgaansleven van jongeren. Instant sex, fast drugs en black sabbaths?	 109
<i>Koen Raes</i>	
De jeugd bestaat niet	109
<i>Perspectivisme</i>	110
<i>Generalisering</i>	110
<i>Determinisme</i>	110
<i>Iconisering</i>	111
Schaarse jongeren in een economie van de schaarste	111
Jongeren en vrije tijd	113
Jong zijn in een cultuur van onzekerheden	117
Waardenperspectieven bij jongeren	120
De subcultuur van het XTC-gebruik	124
Drugs en consumentisme	125
Referenties	127
 Dertien drempels tussen droom en daad. Van toegankelijk jeugdwerk naar bruikbaar jeugdwerk	 129
<i>Filip Coussée, Pieter De Schepper en Evelyne Deceur</i>	
Lokaal jeugdwerkbeleid: van planlust naar planlast	129
Een kritische kijk op de relatie lokaal jeugdbeleid en maatschappelijke kwetsbaarheid	130
<i>Een diep ingebakken aanbodsgestuurde benadering van maatschappelijke kwetsbaarheid</i>	131
<i>Aanbodsgestuurd denken versterkt door aanbodsgestuurde planning</i>	132
<i>Het moeizame aansluiten bij de leefwereld van maatschappelijk kwetsbare jeugd</i>	133
Hoop voor de toekomst?	134

<i>Toegankelijkheid van de jeugdbeweging: geen dromen, maar daden</i>	134
<i>Een volwaardig jeugd beleid vertrekt vanuit de werkelijkheid, niet vanuit de wenselijkheid</i>	139
<i>Jeugdwerk als steunpunten in de leefwereld van kinderen en jongeren</i>	141
Besluit: uit de marge van het jeugd beleid?	142
Referenties	144
Over de cruciale rol van de jeugdwerker	147
<i>Pascal Tuteleers en Denoix Kerger</i>	
Een onderzoekje	147
De 'goede' jeugdwerker als model en voorbeeld	148
De jeugdwerker als normatieve professional	149
Een 'goede' jeugdwerker leert jongeren ook aandacht te hebben voor de context	150
Jeugdwerk zal sociaal zijn of zal niet zijn	151
De jeugdwerker als opvoeder, als onderzoeker of als activist?	152
Ten uitgeleide: waarom sociaal werk?	154
Referenties	156
De betekenis van volwassenen in het jeugdwerk	157
<i>Richard Münchmeier</i>	
De historische achtergrond van de pedagogiek van het jeugdwerk	157
<i>De jeugdzorg</i>	157
<i>De jeugdbeweging</i>	158
<i>Pedagogisering van het jeugdwerk</i>	159
<i>Jeugdwerk als maatschappelijke dienstverlening</i>	160
<i>Een sociaalpedagogische maatschappelijke dienstverlening</i>	161
Empirische bevindingen ten aanzien van de rol van volwassenen in het jeugdwerk	163
<i>Hoe percipiëren jeugdigen de volwassenen in het jeugdwerk?</i>	163
<i>Welke eigenschappen van volwassenen worden bijzonder gewaardeerd?</i>	164
<i>Wat is volgens kinderen en jongeren de opdracht van jeugdwerkers?</i>	165
<i>Wanneer ben je te oud?</i>	166
Conclusie	167
Referenties	168

The emperor has no clothes! Over wat we zeggen dat we doen en of we doen wat we zeggen	169
<i>Howard Williamson en Filip Coussée</i>	
De kleren van de keizer	169
Jeugdwerk hoger op de Europese agenda	170
Andere tijden, maar dezelfde mechanismen van uitsluiting en zelfuitsluiting	170
De cultuur van het leven aan de rand	173
Maatschappelijke erkenning gaat gepaard met maatschappelijke druk	174
Waarom ladders treden hebben	175
Op de brug tussen jongeren en samenleving	176
Gras groeit niet in de woestijn	177
Dilemma's, spanningsvelden, paradoxen	178
Leren van de praktijk	179
Referenties	180
 Sport als methodiek in het werken met maatschappelijk kwetsbare jongeren	181
<i>Reinhard Haudenhuyse en Marc Theeboom</i>	
Inleiding	181
Sport als integratie: deelnemen is belangrijker dan ...	182
De kerntaken van jeugdwerk en de mogelijke rol van sport	183
<i>Kerntaak 1: Groepsgerichte vrijetijdsinvulling</i>	184
<i>Kerntaak 2: Organiseren van welzijnsgerichte activiteiten</i>	186
<i>Kerntaak 3: Brugfunctie naar andere maatschappelijke instituties</i>	189
<i>Kerntaak 4: Signaal- en belangenbehartigingfunctie</i>	190
Conclusie	192
Referenties	193
 Switchen, mixen en matchen in het jeugdwerk	195
<i>Marjolijn Lemahieu</i>	
Jeugdwerk en de maatschappelijk kwetsbare participatie van kinderen en jongeren	195
Waarom die moeilijke aansluiting bij het zogenaamde 'reguliere' jeugdwerk?	196
Elf deelnemers, elf ervaringstrajecten	197

Switch aanbevelingen: Stel je methode in vraag	199
<i>Een toegankelijk aanbod is maatwerk</i>	199
<i>Engagement gaat gepaard met draagkracht</i>	200
<i>Een warme begeleidingshouding</i>	200
<i>Het vertrouwen van de ouders</i>	201
<i>Lokaal netwerk activeren</i>	202
Allen naar het jeugdwerk, maar niet één jeugdwerk voor allen	202
Besluit	203
Referenties	204
De auteurs	205